

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

YASAMA DÖNEMİ
24

YASAMA YILI
3

KADIN ERKEK FIRSAT EŞİTLİĞİ ALT KOMİSYONU
TUTANAK DERGİSİ

4 Aralık 2012 Salı

KADIN ERKEK FIRSAT EŞİTLİĞİ ALT KOMİSYONU
GÖRÜŞME TUTANAKLARI

4 Aralık 2012 Salı

---0---

K O N U

	<u>Sayfa</u>
TÜİK'te ve sayıştayda toplumsal cinsiyete duyarlı bütçe konusunda yapılan ve devam eden çalışmalar hakkında	1:24

İ Ç İ N D E K İ L E R

	<u>Sayfa</u>
BİRİNCİ OTURUM	1:24
Deniz UYANIK (TÜİK Uzmanı)	1:3, 8
Dr. Aslı AŞIK YAVUZ (TÜİK Uzmanı)	3:6
Hülya GÜVEN (İzmir)	3, 18, 20
Gülhan AYGÜN (KEFEK Uzmanı)	6
Taşkın BABAOĞLAN (Kalkınma Bakanlığı Planlama Uzmanı)	6, 23:24
Mustafa ŞAHİN (TBMM Uzmanı)	6:8, 9, 14:15
Fevzi GİRGİN (Sayıştay Temsilcisi)	10:11, 20
Çiğdem ASLANKARA (Sayıştay Temsilcisi)	12:14, 15:17, 18:20, 20:22, 24
Binnaz TOPRAK (İstanbul)	18, 19, 20, 21:22, 24
Açılma Saati:	16.32
Kapanma Saati:	17.59

4 Aralık 2012 Salı
BİRİNCİ OTURUM
Açılma Saati: 16.32
BAŞKAN: Alev DEDEGİL (İstanbul)

0

BAŞKAN – Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme konulu Alt Komisyonunun 5'inci toplantısını ben başlatıyorum. Hepinize hoş geldiniz diyorum.

Bugün, yine, parlamentonun çok yoğun olduğu bir gün, zamandan kazanmak üzere hemen toplantımıza geçiyorum.

Zannediyorum, Sayıştaydan ve TÜİK'ten gelen çok değerli uzmanlarımız bir konuşma insicamı, bir düzeni hazırlamışlar, gördüğüm kadarıyla.

Önce, TÜİK'ten Sayın Deniz Uyanık, Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri Grubu Sorumlusu, sizi dinliyoruz.

Buyurun.

TÜİK UZMANI DENİZ UYANIK – Ben TÜİK'te, bu konuyla alakadar olarak yaptığımız ve devam ettiğimiz çalışmalar hakkında çok kısa bir sunum hazırlamıştım, onu sizlere arz edeyim.

TÜİK'te toplumsal cinsiyet istatistiklerini derlemekle alakadar olan bir birimimiz söz konusu. İlk olarak Türkiye, Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın önlenmesi Sözleşmesi'ni ve 4'üncü Dünya Kadın Konferansı, Pekin+5 eylem planlarını imzalayan taraf olmuştur. Bu eylem planları, toplumsal cinsiyet kavramı çerçevesinde araştırmalar yapılmasını ve gösterge üretimini temelde ulusal istatistik teşkilatlarına görev olarak vermiştir.

Ayrıca, Türkiye, Avrupa Birliği'ne uyum süresince, kadın-erkek eşitliğiyle ilgili, Avrupa Birliği direktifleri doğrultusunda politikalar geliştirmeyi, yasal düzenlemeler yapmayı ve bu yasaları uygulamaya geçirmeyi de taahhüt etmiştir.

Bu gelişmeler paralelinde, Türkiye İstatistik Kurumunda, sayım ve araştırmalarda kullanılan kavramlar ve değişkenler toplumsal cinsiyet bakışıyla yeniden gözden geçirilmiştir. Bu bağlamda, bazı hane halkı araştırmalarına ya soru eklenmiş ya da sorularda seçenekler geliştirilmiştir ya da değiştirilmiştir.

TÜİK tarafından yapılan tüm çalışmalarda cinsiyet ayrımında bilgi derlenmektedir. Kurum ve dış kuruluşlar tarafından yürütülen çeşitli hane halkı anketlerinin soru kâğıtlarına toplumsal cinsiyet bakış açısı ile öneriler götürülmektedir. Toplumsal cinsiyet istatistikleri konusunda kurumun ilgili

birimlerinden ve çeşitli kamu kurum ve kuruluşları ve üniversitelerin kayıt verileri ve anketlerinden yararlanılmakta, göstergeler derlenmekte ve yayımlanmaktadır. Bu göstergelerin de zaman içerisinde değişimi takip edilmektedir. Toplumsal cinsiyet göstergelerinin üretilmesine yönelik çalışmalar 2007 yılında başlamıştır ve 2008 yılından itibaren de TÜİK web sayfamızda kullanıma açılmıştır. Hâlen 16 başlık altında, 120 tane göstergemiz bulunmaktadır. Göstergeler her yıl düzenli olarak güncellenmektedir. Ayrıca, bu göstergeler Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu, UNECE tarafından belirli aralıklarla talep edilmekte, biz de bu talepleri TÜİK olarak karşılamaktayız.

16 başlık altında derlediğimiz göstergelerin temel başlıkları: Nüfus, doğurganlık, sağlık, özürlülük, evlenme, aile yaşamı, boşanma, eğitim, iş gücü, seçilmiş meslekler, iş ve kazanç memnuniyeti, siyasal yaşam, şiddet, zaman kullanımı, yoksulluk ve intihar başlıkları altındadır. Burada okumayacağım. Başlıklarımızın altındaki göstergelerimiz şu şekilde: Aslında, bunları ben size çok kısa bir şekilde göstermek istiyorum, web sayfamızdaki gösterge sistemimizin nasıl olduğunu. TÜİK web sayfasına girdiğimizde “Nüfus, Demografi, Konut, Toplumsal Yapı” altında “Toplumsal Cinsiyet, Aile ve Yaşam” altındaki göstergelerimiz. Şu şekilde düzenliyoruz: “Nüfus” başlığı altındaki göstergelerimiz: “Nüfus Artış Hızı” mesela şu şekilde... Bunların hepsi “Cinsiyet Ayrımı”nda derlenmekte ve yıllar içerisinde de değişimi, dediğim gibi, takip edilmektedir. Yani geriye dönük olarak ve güncel hâliyle bunları yıl sonunda en güncel hâlini eklemekteyiz verilere.

Mesela, doğurganlık göstergelerimizden adolesan doğurganlık oranı: Burada da yine mesela gördüğünüz gibi, Türkiye kırsal-kent ayrımında... Dediğim gibi, bunlar bütün idari kayıtlardan, diğer kurumların çalışmalarından ve TÜİK bazında yapılan hane halkı araştırmalarından ya da idari kayıtlarından derlenmektedir. Bazı göstergelerimiz de mesela bu göstergemiz, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsünün yapmış olduğu araştırmalara dayanmaktadır. Bu da TÜİK evlenme istatistiklerine dayalı olan yine 2001-2011 yıllarını kapsayan, ortalama ilk evlenme yaşı tablomuz.

Bir de, dediğim gibi yani 16 başlık altında yaklaşık 120 tane göstergeyi kapsamakta çalışmalarımız. Bir de bu göstergeleri temel alarak “2011 yılı İstatistiklerle Kadın” kitabını yayımladık. Bu da Türkçe ve İngilizce ve yorumlara dayalı olarak hazırlanan bir yayınıdır. Bunu da yine yıllar içerisinde güncelleyeceğiz zaten.

Yani kadın gender konusundaki çalışmalarımız, temelde bu şekilde devam etmekte.

BAŞKAN – Tamamladınız mı?

TÜİK UZMANI DENİZ UYANIK - Evet, arkadaşımın da sunmak istediği bir bölüm olacak.

BAŞKAN – Peki, teşekkür ediyorum.

Ben, yeni katılan Komisyon üyelerimize de hoş geldiniz deyip çok kısa bilgilendirmek istiyorum.

Bugün, TÜİK ve Sayıştaydan gelen çok değerli bürokratlarımızı dinliyoruz. Şu anda sunumunu tamamlamış olan Sayın Deniz Uyanık da TÜİK'te Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri Grubu sorumlusu.

Şimdi de Sayın Doktor Aslı Aşık Yavuz, TÜİK Uzmanını dinleyeceğiz ve bu arada sorularımız olursa not alalım.

Ben bir şey soracağım, sadece 2011'le ilgili bir yayın mı çıktı kadın politikalarıyla ilgili?

TÜİK UZMANI DENİZ UYANIK - Hayır, sadece 2011 yılının değil yine az önce göstermişim, trend bazında yani geriye dönük veriler mevcut kitapta.

BAŞKAN – Yani elinizde tuttuğunuz 2011...

TÜİK UZMANI DENİZ UYANIK - Yani şöyle aslında, 2011 denmesinin sebebi, 2011 yılında derlenen veriler bunlar ama geriye dönük veriler.

BAŞKAN – Anladım, 2011 yılının değil.

TÜİK UZMANI DENİZ UYANIK - Değil, evet, geriye dönük veriler.

BAŞKAN - Tamam. Yanlış anlaşılma olmasın, kayda geçsin diye bir düzeltiyim dedim. Peki, teşekkür ediyorum.

TÜİK UZMANI DENİZ UYANIK – Ben teşekkür ederim.

BAŞKAN – Buyurun.

Hoş geldiniz Hocam.

TÜİK UZMANI DR. ASLI AŞIK YAVUZ – Merhabalar.

HÜLYA GÜVEN (İzmir) – Bir şey sorabilir miyim acaba? 2011 derken 2010'a ait veriler...

TÜİK UZMANI DR. ASLI AŞIK YAVUZ – Var, mevcut.

TÜİK UZMANI DENİZ UYANIK – Evet, mevcut. Yani trend bazında. İsterseniz ben şöyle bir sunayım size.

HÜLYA GÜVEN (İzmir) – 2011 yazma sebebi ne? Ben de onu merak ettim.

TÜİK UZMANI DENİZ UYANIK – 2011 yılı yayını.

HÜLYA GÜVEN (İzmir) – 2010'da yazdıkları için ama geçmişe dönük veriler var.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Evet, buyurun.

TÜİK UZMANI DR. ASLI AŞIK YAVUZ – Merhabalar. Ben de Türkiye İstatistik Kurumu Ekonomik ve Sosyal Göstergeler Daire Başkanlığında TÜİK Uzmanı olarak görev yapmaktayım.

TÜİK'te, toplumsal cinsiyet eşitsizliği endeksleriyle ilgili çalışmalar başlattık. Bu kapsamda, uluslararası kuruluşların toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle ilgili hazırlamış oldukları endeksleri inceliyoruz. Bunlara örnek olarak; Birleşmiş Milletlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksini ve Dünya Ekonomik Forumunun Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Endekslerini inceledik.

Birleşmiş Milletlerin Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi'nin amacı, kadın ve erkek arasındaki ayrımı ortaya çıkarmak için bir ölçüm geliştirmektir. Bu ölçümü geliştirirken de 3 ana başlık altında endeks geliştirilmektedir. Bunlardan ilki üreme sağlığı, anne ölümü ve yetişkin doğurganlığıyla ilgili göstergelerden oluşmaktadır. 2'ncisi, güçlenme, Parlamentodaki temsil ve eğitime erişim, orta ve yükseköğretime erişimle ilgili göstergeleri kapsamaktadır. 3'üncüsü ise, iş gücü, iş gücüne katılımları kapsamaktadır.

Diğer bir uluslararası kuruluşun geliştirmiş olduğu cinsiyet eşitsizliği endeksi ise Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi'dir. Burada amaç, cinsiyete dayalı ayrımların büyüklüğünü ve kapsamını göstermek ve sürecini izlemektir. İlk kez 2006 yılında, Dünya Ekonomik Forumu'nda ortaya çıkmıştır. Ekonomi, politika ve sağlık alanlarında cinsiyet ayrımlarını karşılaştırmaktadır ve ülke sıralamalarını vermektedir. Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi'nin kategorileri de slaytta görüldüğü gibidir. Burada, ilk olarak, ilk kategoride ekonomik katılım ve fırsat yer almaktadır ve bunun alt değişkenlerinde iş gücüne katılım oranı, benzer işteki ücret eşitsizliği değişkeni, kazanç gelirlerinin oranı, kadın milletvekilleri ve üst düzey yöneticilerin erkek değerine oranı, kadın profesyonel meslek mensuplarının erkek değerine oranı olarak sıralayabiliriz. Eğitime katılımı ilgili değişkenleri ise okuryazarlık oranı ve okullaşma oranları değişkenlerini söyleyebiliriz. 3'üncü olarak, sağ kalım ve sağlık kategorisinde de doğumdaki cinsiyet oranı ve kadın sağlıklı yaşam beklentisinin erkek değerine oranı değişkenlerini sıralayabiliriz. Politik güçlenme kategorisinde de parlamentodaki kadın koltuk sayısının erkek değerine oranı, bakanlık düzeyindeki kadınların erkek değerine oranı, kadınların devlet ya da hükûmetin başında geçirdiği yıl sayısının erkek değerine oranı olarak sıralayabiliriz. Bunun dışında, Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi'yle ilgili diğer ülkelerde yapılmış olan çalışmaları da inceledik. Ücret eşitsizliği endeksi şeklinde uygulamalar var, Avusturya, Almanya, Kanada gibi ülkelere baktık.

Mevcut durumda, mevcut yapıları uluslararası çalışmalardan inceleyip TÜİK olarak kullanabileceğimiz tüm değişkenleri ve göstergeleri belirlemeye çalışıyoruz. Ülkemiz için uygun bir endeks kurma çalışmalarını artık başlatmış bulunmaktayız ve literatür incelemelerimize devam ederek göstergelerimizi belirlemeye çalışıyoruz.

BAŞKAN – “Ekonomik katılım, fırsat...”. Burada, kadın milletvekilleri ve üst düzey yöneticilerin erkek değerine oranı. Şimdi, burada, ekonomik, eğitim, sağlık ve politik güçlendirme olarak gördüm ben başlıkları da...

TÜİK UZMANI DR. ASLI AŞIK YAVUZ – Evet.

BAŞKAN – Burada, siyasi bir verinin ekonomik katılım içinde değerlendirilmesinin sebebini öğrenmek istiyorum çünkü yani sonuçta politik güçlendirme var. Bunu da şunun için soruyorum: Birleşmiş Milletler olsun, Dünya Ekonomik Forumu olsun, bu gelişmişlik endeksleri, birçok endeks yayınlanıyor. Türkiye kadın ayrımcılığının engellenmesi, kadın-erkek eşitliği konusunda çok ciddi çalışmalar yapan, buna çok ciddi zaman, kaynak, insan ve maddi kaynak ayıran bir ülke, bütün

yasal mevzuatını buna göre, bu anlayışa göre yeniden düzenlemiş bir ülke; toplumda iktidarıyla, muhalefetiyle, sivil toplumuyla çok ciddi çalışmalar yapan bir ülke fakat bu indekslerde biliyorsunuz, biz hak ettiğimiz yere çıkmadığımızı düşünüyoruz. Ben kişisel olarak yaptığım bir çalışmada, metodolojiyle ilgili bir sorun olduğunu da fark ettim. Acaba bizim, örneğin, siyasi katılımı ilgilendirmesi gereken bir veriyi, ekonomik katılım altında gönderiyor olmamız, o indeksleri olumsuz etkiliyor mudur?

TÜİK UZMANI DR. ASLI AŞIK YAVUZ – Etkiliyor olabilir. Çünkü her bir kategorinin ağırlığı da farklı. Farklı ağırlık yapısıyla bu endeksler birleşik bir şekilde oluşturuluyor. Ağırlığı yüksek olan kategorideki değişkenin, tabii ki endekse katkısı daha fazla olacaktır. Ancak burada, bahsettiğiniz değişkenin “Ekonomik Katılım ve Fırsat” başlığı altında yazılmasının nedeni, orijinal dokümanda da bu şekilde yazılıyor olması. Yani ben zaten burada Dünya Ekonomik Forumu’nun çalışmasını tanıtmış olduğum için böyle ama ülkemizde hesaplayacağımız başka bir cinsiyet eşitsizliği endeksinde, zaten bir komisyon kurarak, birlikte değerlendirmeler yaparak kategorileri ve içinde bulunması gereken değişkenleri belirleyebiliriz.

Ayrıca, ülkemizde, az önce Deniz Hanım’ın da bahsettiği “İstatistiklerle Kadın 2011” yayınında, bu değişkenlerin dışında kullanılabilecek artı değişkenlerin de olabileceğini fark ettik. Bu değişkenler, örneğin, ekonomik katılım ve fırsatta genç işsizlik oranı olabilir.

Eğitime katılımda, az önce bahsettiğim okuryazarlık oranı ve okullaşma oranlarının yanında, gazete okuma oranı olabilir. Bizim zaman kullanımı anketlerimiz var, oradan değişkenler kullanabiliriz. Örgün veya yaygın eğitime katılım oranı değişkenlerimiz de yine aynı yayınımdan verilerle geliştirebiliriz bu kategoriyi.

Sağlık ve sağkalm da az önce 2 değişkenden ibaretti bu kategori ama bizim elimizde var olan daha fazla değişken mevcut olabilir. Bunlar, bireylerin vücut kitle endeksi oranı, kız ve erkek çocukların beslenme durumunu gösteren göstergeler, belirli yaş grubunda süren hastalığa sahip olan nüfus oranları, belirli yaş grubunda genel sağlık durumundan memnuniyet düzeyi, özürllük oranı, bireylerin sosyal güvenliğe sahip olup olmamasıyla ilgili göstergeler yer alabilir.

Politik güçlenmeyle ilgili olarak da burada 3 değişkenden bahsediyoruz. Bunlara ek olarak, cinsiyete göre evlilik kararı oranlarını politik güçlenme altında değerlendirebiliriz. Yerel yönetimdeki kadın-erkek oranını bu kategori altında yine değerlendirebiliriz.

Bunun dışında, diğer göstergelerden değerlendirmeler yapıp, daha güçlü, iyi bir endeks çıkarmaya çalışabiliriz.

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Bu Parlamentodaki kadın koltuk sayısının erkek değerine oranıyla –geriye dönüyorum- biraz önce, ekonomik durumdaki milletvekili sayısının, kadın milletvekili sayısının erkek milletvekiline oranı aynı şeyler değil mi, farklı şeyler mi?

İki tane aynı şey oluyor; yani bakın, şöyle bir şey diyor: “Parlamentodaki kadın koltuk sayısının erkek değerine oranı” bir geri gelin ve burada yine “ekonomik katılımda da kadın milletvekillerinin erkek değerine oranı” var. İkiisi bunların aynı şey ama farklı gruplarda birer kere ayrı ayrı yer alıyor. Neden böyle?

KEFEK UZMANI GÜLHAN AYGÜN – Çeviri hatası...

BAŞKAN – Hangisinde çeviride hata var? “Legislators” mı orijinali? Tamam. Bu, milletvekilleri değil o zaman; yani yasa yapıcıdan ziyade yasa uygulayıcıyı gibi, yargı sınıfı gibi değil mi? Tamam.

KALKINMA BAKANLIĞI PLANLAMA UZMANI TAŞKIN BABAOĞLAN – Kategorinin çok böyle değişik ve geniş bir alan olduğu düşünülürse, yani seriyi bozacak veya endeks değerini dramatik şekilde etkileyecek bir büyüklükte değil, Sayın Milletvekilim, şeyde; yani bir farksızlık yaratıyor. Çeviri hatası...

BAŞKAN – Şöyle; kadın milletvekilleri sayısı, diyelim ki, 2011 Haziran seçimlerinden önceki sayı -veri olarak muhtemelen onlar gitmiştir- her 2 kategoride de o düşük yüzdelere yer alıyorsa, bu sizin indeksteki sıralamanızı çok olumsuz etkiler. Kaldı ki biz, istihdamda, biliyorsunuz teşvikler getirerek kadın istihdamını çok ciddiye alıyoruz. Bu anlamda çok ciddi teşviklerle, o yüzde 23 gibi çok sıkıntılı olan sayıları yukarıya çıkarmaya çalışıyoruz. Bir yandan, aynı şekilde kadın milletvekilleri sayısını da düşük gönderirsek ve bu ekonomi katılım fırsat kategorisi içine koyarsak, böyle bir sıkıntı oluşur diye düşünüyorum.

TBMM UZMANI MUSTAFA ŞAHİN – Çeviri hatası.

TÜİK UZMANI DR. ASLI AŞIK YAVUZ – Evet, orada bir yanlışlık olmuş.

BAŞKAN – Tamam, çeviri hatasıdır; olabilir, düzelebilir. Bunu da burada not edelim.

Bu sunumu verecek misiniz bize, yoksa sizde mi kalıyor?

TÜİK UZMANI DR. ASLI AŞIK YAVUZ – Arzu ederseniz verebiliriz.

BAŞKAN – Tamam, biz de şey yaparız o zaman düzeltmeyi yaptıktan sonra, çünkü bunlar bir arşiv oluşturacağı için, bir referans oluşturacağından, bunları düzeltmek önemli olur diye düşünüyorum.

Soru sormak isteyen ya da katkı sağlamak isteyen var mı?

Buyurun.

TBMM UZMANI MUSTAFA ŞAHİN – Teşekkür ederim.

Şimdi efendim, tabii, önemli bir şansımız Türkiye İstatistik Kanunu yeni, kod bir kanun olarak mevzuatımıza kazandırıldı beş altı yıl kadar önce, 2006’da. Son derece yetkin mekanizmalar üretildi. Bunların başında, Resmî İstatistik Programı, Resmî İstatistik Konseyinde ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşlarının yer aldığı bir 5 yıllık resmî istatistik programının kabul edilmesi ve Bakanlar Kurulu kararınca bunun yayınlanması söz konusu. Kamuoyunda da algılarda bazen hata olabiliyor, şöyle ki: Aslında çoğu veriyi de ilgili kurumlar derliyor. Yani ilgili kamu idareleri, bakanlıklar, kurumlar

derliyor, Türkiye İstatistik Kurumunda yayınlanan bazı veri setleri, sözgelimi işte, Maliye Bakanlığı bütçeye ilişkin, borçlanmaya ilişkin Hazine, vesaire, vesaire. Şimdi, dolayısıyla Resmî istatistik Konseyi ve Resmî İstatistik Programı zeminleri ve belgeleri son derece önemli belgeler Türkiye İstatistik Kanunu açısından.

Ben izninizle, literatürde cinsiyete duyarlı bütçe noktasında bazı istatistikle ilgili tartışmaları açmak istiyorum belki katkısı olur düşüncesiyle. Efendim, şimdi, bu cinsiyete duyarlı bütçe alanında en önemli kavramlardan biri, özellikle karşılıksız emek, kadınların karşılıksız emeği.

Şimdi, bu kavram şu açıdan son derece önemli. Bizim son yıllardaki önemli bir çalışmamız, TÜİK bünyesinde zaman kullanım anketleri derleniyor. Dolayısıyla “time use studies” adı verilen ve kadınların karşılıksız emeğinin hacminin hesaplanmasında son derece kritik bir anket bu.

BAŞKAN – Bakım hizmetleri dediğimiz...

TBMM UZMANI MUSTAFA ŞAHİN – Tabii, tabii, yani kadınların karşılıksız emeği çeşitli şekillerde hayata geçiyor. Bakım şeklinde olabiliyor veya “hane halkı production” adı verdiğimiz mal ve hizmet üretimi, mal üretimi de olabiliyor, vesaire, vesaire.

Şimdi, buradaki kritik nokta şu: Zaman kullanım anketlerinin ülkemizde yapılıyor olması son derece önemli bir adım, çünkü bizi şuraya götürebilecek: Bildiğiniz gibi, gayrisafi yurt içi hasıla hesaplamalarını TÜİK yapıyor ve cinsiyete duyarlı bütçe konusunda da, kadınların karşılıksız emeği ve bu kadınların karşılıksız emeğinin kullanımı sonucu ortaya çıkan katma değer hesaplanması noktasında yeni bir kavramla karşılaşyoruz; o da genişletilmiş millî gelir. Yani bu “extended GTP” dedikleri genişletilmiş millî gelir, bizim cinsiyete duyarlı bütçe çalışmalarımız açısından son derece anahtar bir kavram. Yani burada genişletilmiş gayrisafi yurt içi hasıla kavramıyla biz, kadınların toplum refahı için ortaya koydukları karşılıksız emeğin iktisadi karşılığını âdeta hesaplamaktayız. Bu noktada Almanya’da, Finlandiya’da çok kapsamlı, teknik açıdan yetkin raporlar, çalışmalar ortaya konuldu, ulusal istatistik kuruluşlarıyla, akademisyenlerin ortak çalışmalarıyla. Bu raporlar elimizde mevcut ve o ülkelerin millî gelirlerinin yüzde 35-40’ının kadınların karşılıksız emeğine dayalı mal ve hizmet üretiminden karşılandığı, ancak o genişletilmiş millî gelir içindeki payları itibarıyla. Bunlar, literatüre kazandırılmış çalışmalar.

Bu çerçevede TÜİK, gerek cinsiyet bazlı istatistiklerin üretilmesi noktasında ve cinsiyete duyarlı bütçe çalışmalarındaki bize sağlayacağı katkılar gerekse özellikle kadınların karşılıksız emeğinin görünür kılınması noktasında zaman kullanım anketleriyle gayrisafi yurt içi hasıla veya millî gelir hesaplamaları arasındaki ilişkinin zaman içinde kurulması açısından son derece önemli katkılar sunabilme potansiyeli taşıyan bir kurumumuz. Zaten son zamanlarda da çok değerli çalışmalar, raporlar ortaya, yeni anketler... Mesela, bir mutluluk literatürü var, bu cinsiyete duyarlı çalışmalar açısından son derece önemli. Mutluluk literatüründen ziyade yaşam memnuniyeti, onu biz işte, İngilizcesi çok daha

farklı ve giderek zenginleşen, ancak doğru iş birliği mekanizmalarıyla, TÜİK'le beraber cinsiyete duyarlı bütçe çalışmaları noktasında önemli üretimlerin gerçekleşebileceğini düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Ben teşekkür ediyorum katkınız için.

Bu konuda TÜİK'teki arkadaşlarımız bir açıklama yapmak ister mi? Yani kadının ev içinde, ekonomide görünmeyen ama ev içinde yaptığı çok değerli hizmetler var. Yani özellikle “bakım hizmetleri “ altında ağırlıklı kısmını orası oluşturuyor, yaşlı bakımı, çocuk bakımı, hasta bakımı gibi ya da şöyle de sorabiliriz soruyu: Eğer kadınlar evde bu bakım hizmetlerini üstlenmeselerdi değil mi, devlet ama merkezî ama yerelde bu hizmetleri üstlenmek ve bunlar için kaynak ayırmak zorunda olacaktı, politikalar oluşturmak ya da geliştirmek zorunda olacaktı.

Peki, bütün bunları nasıl bir değerlemeye alabiliriz ya da gayrisafi yurt içi hasılanın hesaplanmasında işte, artı kadının emeği şeklinde bir şeyi koyup, ondan sonra bir toplam, yıllık gayrisafi yurt içi hasıladan söz etmek mümkün olabilir mi? Bunun ölçümlenmesi realist olur mu? Nasıl ölçümlenebilir? Siz tabii, bu konunun uzmanı olarak benim asıl cevaplamanızı istediğim kısım, bunu ölçmek, hata paylarını tabii tolere ederek mümkün olabilir mi? Zannediyorum akademik ortamda da bu tartışma devam ediyor, henüz kesinleşmedi, bir sonuca varılmadı.

Buyurun.

TÜİK TEMSİLCİSİ DENİZ UYANIK – Şimdi, bu noktada tabii ki ilgili birimlerle oluşturulacak bir grup çalışmasıyla sonuca varılabileceğini düşünmekteyim ben. Yani zaman kullanım anketleri dediğiniz gibi bir süredir devam etti ve çok güzel bir çalışma gerçekten. O detayda toplanan ilgili arkadaşlarla bunu ben ileteceğim. Kurumumuzda, daire başkanlık düzeyinde bu konu hakkında çalışmalar ne düzeyde gelişebilir o zaman daha iyi değerlendirilebilir diye düşünmekteyim ben yani bunun mutlaka görüşme ortamının sağlanması gerekiyor. Bu konuda bağlantıyı kurarız bizler yani hani bir sıkıntı olacağını düşünmüyorum ben.

BAŞKAN – Peki, teşekkür ediyorum.

Bu, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme, biz ilk toplantımızda da söyledik. Türkiye'de enine boyuna yani en azından Parlamento seviyesinde ilk defa bu şekilde tartışılıyor, o yüzden buraya gelen uzmanlarımızı biz şu konuda katkı sağlamaya tekrar davet ediyoruz. Bu toplantıda aklınıza gelmeyen ama buradan ayrıldıktan sonra ya da günlük çalışmalarınızı yaparken ha bu iyi bir bilgi, bu katkı sağlayabilirdi diye rastlarsanız, hatırlarsanız tekrar gelmeniz mümkün ya da bunları bize yazılı iletmeniz mümkün. Çünkü bu çalışma sonucunda oluşacak olan raporun biz açıkçası detaylı, anlaşılır ve hiçbir bilgi ihmal edilmemiş formatta olmasını istiyoruz. O anlamda rapor matbaaya gidene kadar katkı sağlamak her daim serbesttir. Unutabilirsiniz, yeni bir bilgiyle karşılaşabilirsiniz çünkü Türkiye'de henüz çok işlenmemiş bir alan yani bu kadarla kalsın demeyin. Sizden onu rica edeceğim ben.

Şeyi soracaktım, Sayın Mustafa Şahin; akademik anlamda bu tartışmanın devam ettiği çevrelerle TÜİK bir araya gelip bir çalışma yapsa çok mu teorik kalır, yoksa bir yerden bir başlangıca vesile olur mu?

Buyurun.

TBMM UZMANI MUSTAFA ŞAHİN – Şimdi, efendim yani teorinin ötesinde katkı yani çok soyut bir tartışma olarak kalmaz yani daha somuta dair bir politika oluşum süreçlerinde, kamu politikalarının tasarımıda çok ciddi katkı sunar. Bir de şunu paylaşmak isterim: Türkiye'nin uluslararası literatürde isim sahibi, çok sayıda kadın çalışmaları uzmanı var, akademisyeni var yani bu son derece sevindirici bir tablo bizler açısından. Bugün, bu literatürde özellikle hemen aklıma gelen sözgelimi Utah'tan Nilüfer Çağatay çok önemli bir isim. Keza son dönem akademisyen, İpek İlikaracan İTÜ'den o iktisatçı kimliğiyle. Gülay Günlük Şenesen cinsiyete duyarlı bütçe konusunda keza öyle. Emel Memiş siyasal bilgiler fakültesinden önemli bir iktisatçı. Şemsa Özer Boğaziçi'nden yani çok sayıda ve çok hâkim literatüre akademisyenimiz var, sevindirici bir şey. Bir de efendim şunu arz edeyim; yüksek lisans, doktora tezlerinde de bu genişletilmiş millî gelir hesaplamaları yapıldı tez düzeyinde, bunları biliyorum. Benim görüşüm; TÜİK'le akademik çevreler ne kadar yakın çalışırsa kadın örgütleri, akademisyenler, aktivistler bu alanda üretilecek bilginin niteliği ve işlevselliği o kadar güçlü olacaktır diye düşünüyorum.

Sağ olun.

BAŞKAN – Teşekkür ediyorum.

Bu çok değişik bir çalışma olacak, çok önemli katkı da sağlayacak, ben açıkçası bunun soyuttan somuta dönüşebilme ihtimalini de açıkçası çok sevdim çünkü akademik tartışmalar bürokratlarımızla bir araya geldiğimizde çok akademik seviyede kalınca işin de teorisinin dışına çıkamıyoruz. Sonunda da hani yapılmalı, yapılsın ama kim yapacak, nasıl yapacak, ne zaman yapacak şeklindeki soruların cevapları bulunamıyordu. Saydığınız isimleri zaten Komisyonda dinlemek üzere biz de çok önem veriyoruz buna, bunu değerlendireceğiz.

Şimdi, Sayıştay üyelerimize geçeceğim. Tabii, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme olduğu zaman Sayıştayın denetim görevi o alan içerisinde kalacak olan bir konu. Bugüne kadar kurum içerisinde böyle bir tartışma, böyle bir çalışma –çalışma derken yani tamamlanmış olan bütçenin bu gözle denetlenmesinden söz etmiyorum çünkü olduğunu bilmiyorum böyle bir çalışmanın ama- bundan sonrasında ilgili böyle bir çalışma olabileceği kurum içinde bir alan açtı mı, böyle bir görüş oluşmaya başladı mı, Sayıştayın toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme konusuyla arasındaki mesafe nedir? Biz, sizden onu rica edeceğiz.

Galiba öncelikle Sayın Fevzi Girgin, uzman denetçi değil mi?

Buyurun, söz sizin.

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ FEVZİ GİRGİN – Benim ismim Fevzi Girgin, Sayıştay uzman denetçisiyim, yirmi bir yıldır Sayıştayda çalışıyorum.

Doğrusu bu yazı, Başkanlık tarafından önce telefonla soruldu bize bu konuyla ilişkili. Maalesef Sayıştayda bu tür sosyal içerikli konulara ilişkin raporlama –üzülerek söylüyorum- çok yaygın değil. Hatta, gelirken, asansöre binerken bir meslektaşımla karşılaştım, “Mediste cinsiyete duyarlı bütçeleme konusunda bir toplantı varmış, oraya gidiyorum.” deyince gülümsedi yani çok fantastik sanırım geliyor insanlara bu tür şeyler. Maalesef Sayıştay gibi Medisin âdeta teftiş kurulu diyeyim, hani basitçe ifade edebiliriz, bu konulardan uzak kalması tabii şahsen, bir mensup olarak, kişisel olarak beni üzüyor. Ama biz, meslektaşım Çiğdem Aslankaya ile beraber performans yönetimi yeni Sayıştay Kanunu çerçevesinde, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetim Kontrol Kanunu çerçevesinde performans yönetimine ilişkin Sayıştay denetimi, performans denetiminin nasıl yürütüleceğine ilişkin bir rehber taslağı hazırladık. Bu bağlamda, kurumların hedefleri, amaçları, bu hedef ve amaçlara ilişkin göstergelerine ilişkin faaliyet ve projeleri, bunların gerçekleşmelerine ilişkin bir kısım çalışmalar yaptık. Akademisyenlerimizden destek aldık, bir Avrupa Birliği projesi yaptık. Belki, yani Çiğdem Hanım’la... Aslında, ben tek gelecektim buraya. Ben başkanlığa dedim ki: Bu çalışmayı biz, bu çalışmaları daha çok meslektaşım ile beraber yaptık, birlikte gidelim, hem hanım olması hasebiyle de temsil açısından da iyi olur diye önerdim. Sağ olsunlar kabul ettiler yani biz de Çiğdem Hanım’la oturup Sayıştay açısından cinsiyete duyarlı bütçelemeye ilişkin olarak neler söyleyebiliriz kendi aramızda değerlendirmeye çalıştık.

Doğrusu ben, çok fazla hani böyle teknik detaylara girmek istemiyorum. Bilindiği gibi Sayıştay, aslında Parlatentonun bir devamı gibi, bir unsuru, bir parçası çünkü 1’inci maddesinde “Sayıştay Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetim yapar.” diyor ve son maddesinde de “Bu Kanun hükümlerini Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı yürütür.” diyor, umarım bu fırsatla cinsiyete duyarlı bütçeleme konusunda biz de katkıda bulunuruz, temenni ediyorum.

Sosyal içerikli raporlama çok yaygın değil bizde ama Kanun’umuzda 45’inci maddemiz var. Meclisten gelen taleplerin Sayıştay tarafından yürütülmesine ilişkin öncelikle bu raporlar “Sayıştay tarafından hazırlanır ve Meclise sunulur.” diye. O maddeden yola çıkarak belki bu hususlar kamu kurumlarının mevcut durumuna ilişkin bir raporlama olabilir mi diye düşündük, Çiğdem Hanım’la bir konu bazlı denetim raporu hazırlayabiliriz diye düşündük. Buna ilaveten, belki bu tabii nasıl pratiğe dökülebilir onu bilemiyorum. Kurumlara, mesela Kalkınma Bakanlığına bir şekilde ulaşarak ulusal göstergeler, kriterler belirlemesi istenebilir. Bütçelerinin stratejik planlarını ve performans programlarını yaparken bu metinlerle raporlarda belli bir kota belki getirilmesi istenebilir. İşte, projelerinin yüzde 5’i bu hususla alakalı olacak gibi bir hüküm getirilebilir. Tabii, bu çok taze, kendi aramızda bizim hani neler yapabiliriz meslektaşım ile değerlendirirken aklımıza gelen şeyler.

Diğer ülke Sayıştayları bu anlamda neler yapıyor diye birazcık araştırmaya çalıştım, özellikle bizim yakın çalışma içerisinde bulunduğumuz İngiltere Sayıştayına şöyle bir göz attım. “Gender” ve “budget” diye iki kelime araması yaptırdım. Tabii, İngiltere Sayıştayını gerçekten çok üretken bir kurum, “gender” ilişkini iki tane raporları var: 2004 ve 2007 yılında iki tane rapor üretmişler ve biraz evvel sizler gelmeden önce arkadaşlarla o grafikleri falan gösteriyordum. Kadın çalışan, erkek çalışan vesaire daha detaylı şeyler... Tabii Sayıştayın böyle bir rapor üretmesi mümkün, Kanunu da buna müsait, hele hele Parlamentodan bu talep gelirse daha hızlı ve daha etkin bir şekilde bir rapor konusu bu husus yapılabilir diye düşünüyorum. Şimdilik aklımda olanlar bunlar, daha sonra belki hani yine aklıma gelirse yazılı olarak sizlerle paylaşabiliriz, meslektaşım da belki bunlara bir şeyler eklemek ister.

Teşekkür ederim efendim.

BAŞKAN – Ben teşekkür ediyorum.

Anlaşılan birlikte yapacağımız çalışma ve alacağımız çok ciddi bir önümüzde yol var. İngiltere bu konuda önemli bir örnek. İngiltere, Avustralya, Avusturya bu çalışmaları yapmış. Özellikle Avustralya’yı bizler de takip etmek istiyoruz çünkü bunu başlatan ilk ülke ve fakat sonra merkezî anlamda ve ülkenin bütününde bundan vazgeçmiş, sadece lokal anlamda devam ettiriyor bu “gender budgeting” çalışmalarını, bunun sebebini de bilmek istiyoruz açıkçası. Bu bilgiyi sizinle paylaşıyorum çünkü bundan sonraki literatür taramalarınızda belki o modelin niçin makro ölçekte bütün ülkede uygulanmasından vazgeçilip sadece yerelde ve kurumların kendi tercihlerine bırakıldığını, nerede başarısız olduğunu anlarsak işimiz kolaylaşır diye düşünüyorum. Bir de sizin Sayıştay olarak bütçe denetimi yaptığınız zaman bütçedeki gelir dağılımı açısından oluşturulan politikaların kadın-erkeğin yaşamına nasıl katkı sağladığını, neleri yansıttığı konusunda bir bakış açısı belki geliştirmeniz, belki bunun üzerinde sizinle bir iki ay sonra sizler de hazır olunca yeniden bir tartışma yapmamızda açıkçası rapora yansıtacak bilgiler açısından fayda görüyorum. Örneğin Fransa’da şöyle bir uygulama oluyor ki buna “sarı ek” diyorlar, parlamento bütçede bunu görmek istiyor. Kadın-erkek eşitliğine yönelik yapılan çalışmalar için ayrı bir gösterge, ayrı bir sayfa görmek istiyor. Bunun denetimini tabii yine Sayıştayın yapması kaydı şartıyla kadın politikaları ve eşitlik politikaları konusunda yapılacakların ek olarak bütçeye ilave edilmesini hükümetten istiyor ve bütçe parlamentoya geldiğinde kadına karşı ayrımcılıkla mücadeleyle dair olan bakış açısının bu “sarı ek”te detaylı yer almasını ve o parlamentoda bütçeyle birlikte bunun da tartışılmasını uygun buluyor. Ben, bunları, Türkiye’de uygulanabilir -tavsiye anlamında söylemiyorum- muhtelif ülkelerde “gender budgeting”in yani toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemenin tek, sabit, kabul edilmiş bir şekli yok. Her ülke kendi ihtiyacına ya da kadın-erkek eşitliği ya da eşitsizliği sorununun büyüklüğüne, küçüklüğüne göre bu zannediyorum çalışmaları özgün olarak düzenliyor. Sizin de Sayıştay olarak ve TÜİK’in veri üretme, bu verileri toplama, uluslararası kurumlarla paylaşma açısından yapacağı çalışmalarda bu bakış açısı belki faydalı olur diye bunları

sizinle paylaşmak istiyorum. Sizden önce de birlikte olduğumuz bazı kurumlarla açıkçası tekrar bir araya geleceğiz. Yeni bir konu, mutlaka araştırılıp tekrar tartışılması gerekiyor.

Ben, şimdi sözü Çiğdem Hanım' a vereceğim.

Çiğdem Aslankara, Sayıştaydan geliyor.

Denetçisiniz değil mi?

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ ÇİĞDEM ASLANKARA – Denetçiyim.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Ben bir de şeyi soracağım, konuşmanızda onun da cevabı olursa yani “Sayıştay içinde bu konu çalışılmalı, tartışılmalı, bir çerçeve oluşturulmalı.” diye biz burada bir görüşü benimsersek Sayıştay içinde hangi birim bunun muhatabı olmalı?

Teşekkür ederim.

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ ÇİĞDEM ASLANKARA – Ben de teşekkür ederim.

O sorunun cevabına isterseniz en son değinmek isterim.

Biz bu görevlendirme yazısını aldığımızda “Sayıştayın bu konudaki konumu” deniliyordu. Bizim için tamamen yeni bir konu. Sayıştay şimdiye kadar bu konuyla hiç ilgilenmedi, hatta ilk defa duyuyor denilebilir. Belki hani bireysel olarak ilgilenenler haricinde kurumsal bir yaklaşımımız olmadı şimdiye kadar. Bu konuda Sayıştayın şu anda bir konumu olmadığı belli ama neler yapılabilir diye biz Fevzi Üstatla birlikte bir değerlendirme yaptık.

Sayıştay, Meclisle bu konuda nasıl çalışabilir? Bunun kanunumuza göre iki yolu var, olabilecek. Birincisi, kanunun 2'nci maddesinde tanımlanan “performans denetimi” yoluyla olabilir. Bu denetim şu şekilde tanımlanıyor: “Hesap verme sorumluluğu çerçevesinde idarelerce belirlenen hedef ve göstergeler ile ilgili olarak faaliyet sonuçlarının ölçülmesi.” şeklinde bir denetim yapma yetkimiz var ancak işte kanunda da söylediği gibi, burada yapacağımız denetim idarelerin belirlediği hedef ve göstergelerle ilgili olmak durumunda.

Şu ana kadar benim incelediğim, gördüğüm stratejik planlar veya performans programları içinde, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığını hariç tutarak söylüyorum, herhangi bir kurumun buna ilişkin bir hedefi veya göstergesi yoktu. Özel olarak “Ben, işte kadınlara yönelik istihdamı artıracam.” gibi bir hedef veya “Kadınların istihdamını artırmak amacıyla kreş açacağım.” gibi bir hedef, hani, buna ilişkin ben incelediklerim arasında görmedim. Sayıştayın denetim yapması için böyle bir hedefin ve göstergenin olması gerekir. Fevzi Bey de konuşmasında bahsettiği gibi, örneğin ulusal bir gösterge belirlenebilir bu konuda. Bu noktada tabii yürütmenin bir iradesini -kalkınma planlarında olabilir, orta vadeli mali planda olabilir- bu konuda bir iradesini yazılı olarak beyan etmesi gerekir ki Sayıştay devreye girebilsin.

Kurumların, çok daha iyi bildiğiniz üzere, şöyle bir mecburiyeti var: Strateji planları, kalkınma planları ve orta vadeli mali plan gibi üst politika belgeleriyle uyumlu hazırlamalarını

bekliyoruz. Dolayısıyla böyle bir irade, “Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme yapılacaktır.” gibi bir irade üst politika belgelerinde yer alırsa o zaman biz de Sayıştay olarak, kurumların strateji planlarında buna uyumlu hareket edip etmediklerini, performans programlarında bu hedefe yönelik bütçe ayırıp ayırmadıklarını değerlendirebilir ve bunu denetim raporlarında raporlayabiliriz. Bu raporlarımız da Meclise geldiği takdirde, sizler görüştüğünüzde, hangi kurumun ne kadar bu ilkeye uygun hareket ettiğini, hangi kurumun buna ilişkin hedeflerini başardığını görebilirsiniz. Ancak şu ana kadar, hani benim bildiğim kadarıyla, mazur görün bilmiyorsam, böyle bir hani irade sergilenmediği için hani Sayıştay da böyle bir şekilde devreye girmedir. Onun yanı sıra, bu şekilde yapılacak performans denetimine de zaten Sayıştay henüz başlamadı. Yine Fevzi Üstadın belirttiği gibi, biz bu konuda bir rehber hazırlığını yaptık ama kurumumuz tarafından henüz onaylanmadı. Süreçleri devam ettiği için, kurum yöneticilerimiz tabii ki daha iyi bilir ama sanıyorum seneye başlanacak bu denetime. Bu denetime başlandığı takdirde ve yine aynı şekilde üst politika belgelerinde de bu irade sergilendiği takdirde Sayıştayın bu yöntemle bu açıdan bir değerlendirme yapma şansı olacaktır.

Bir ikinci yöntem, Sayıştayın yine bu konuda devreye girmesi açısından...

BAŞKAN – Pardon...

İkinciye geçmeden, açıklamanız çok önemli çünkü...

Peki, Sayıştay, örneğin şartlı nakit transferini, örneğin sığınma evleri için ayrılmış özel bütçeyi, örneğin kadın istihdamının artırılması için işveren primlerinin beş yıl boyunca devlet tarafından ödenmesini... Kadın çalıştırıldığı zaman işte bu primlerde biliyorsunuz birtakım avantajları ve bunların sonuçta bir bütçe ayağı var. Bunları şu ana kadarki uygulamalardan sayabilir mi? Yani bundan sonra bunu yapıp izlemek değil de bunlar mevcutta yapılmış, denetimini yaparken mesela, şu anda resmî değil, bu zaman geçmiş olabilir, bu tarihi kaçırmış olabiliriz ama örnek bir çalışma olarak sadece şu anda aklıma gelenleri saydım ben size, muhtemelen taradığınız zaman başka şeyler de çıkacaktır. Bunun üzerinden bir taslak çalışma yapabilir mi ki biz Hükûmete, önümüzdeki dönem Maliye Bakanlığına şu şu formatta bir bütçe hazırlama sistemine geçildiğinde bu işliyor, ölçülebiliyor diyebilelim yani şu anki şu saydığım kalemler üzerinden böyle bir şey yapılabilir mi, denetim?

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ ÇİĞDEM ASLANKARA – Yine bildiğim kadarıyla ben cevap vereyim.

Saydığınız kalemler birden fazla kurumu ilgilendiriyor ve aslında en son, 2010 yılının sonunda değişikliğe uğrayan kanunumuz gereği biz kurumsal denetim yapıyoruz. Dolayısıyla bir Maliye Bakanlığını denetleyen ekip var, Sağlık Bakanlığını denetleyen ekip var ama bakanlıklar veya genel müdürlükler, müsteşarlıklar arasındaki ortak faaliyetleri değerlendiren tek bir ekip yok. Daha öncesinde 832 sayılı Kanun’un ek 10’uncu maddesinde “performans denetimi” tanımı farklı şekilde yer alıyordu ve orada konu bazlı bir denetim yapma yetkimiz vardı. Şu anda, bizim, konu bazlı denetim yapma yetkimiz açıkça yok kanunumuza göre, kurumsal denetim yapma yetkimiz var. Sizin söylediğiniz bu

konuları tek tek ele alarak denetim yapamayız ancak o şu şekilde olur: Zaten o da ikinci yöntem. Hani, birincisi yeni kanunda tanımlanan performans denetimi idi, kurumsal bazda olacak. İkincisi de yine Fevzi Bey'in bahsettiği gibi, kanunun 45'inci maddesinde Meclisten gelen özel denetim talepleri var. Eğer, Meclis, Sayıştaya "Biz, bu konuda toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme analizi istiyoruz. Bu konudaki bütçe uygulamasının sonuçları nelerdir? Bu konuda bir araştırma raporu istiyoruz." gibi bir taleple gelirse söylediğiniz rapor, denetim raporu şeklinde hazırlanabilir.

BAŞKAN – Böyle bir talep hazırlarsak 2012 tamamlanmış olan bütçesini bu gözle inceleyip bize bir rapor verebiliyorsunuz yani.

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ ÇİĞDEM ASLANKARA – Yani teknik olarak evet.

Şimdi, kurumsal yeterlilik anlamında hani... Bu da demin en başında sorduğunuz soruya aslında cevabı geliyor. Kurumsal yeterlilik olarak hani bu konuda açıkçası bizim görevlendirilmiş olmamızın sebebi, bu işin yapılmasının en direkt olarak görülen yolunun performans denetiminden geçmesi ve performans denetimi konusunda bizim bilgili olmuş olmamız sebebiyle görevlendirildik ama İnternet'ten yaptığım araştırmalar doğrultusunda gördüm ki toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme eğitimlerinden bahsediliyor. Bu konuda seminerler düzenlenmiş, çok güzel çalışmalar var akademisyenlerin, sivil toplum örgütlerinin ama bizim bunlardan haberdar olan bir meslektaşımız var mı, hani ne kadar bu konuda bilgisi vardır, benim size bu konuda net bir şey söylemem mümkün değil.

BAŞKAN – Teşekkür ediyorum, çok samimi bir konuşma oldu.

Aslında işte bu Komisyonun daimî uzmanlarla birlikte ilk defa belki Parlamentoda böyle bir çalışması oluyor. Benim isteme sebepim de buydu. Yani kurumsal anlamda rahatsız olmayın çünkü gerçekten yeni tartışılan bir şey. O anlamda...

Mustafa Şahin Bey, buna bir katkı sağlamak ister misiniz?

TBMM UZMANI MUSTAFA ŞAHİN – Evet.

Müsaadenizle Sayın Başkan.

BAŞKAN – Buyurun.

TBMM UZMANI MUSTAFA ŞAHİN – Şimdi, tabii, son derece, Sayın Başkanımızın da buyurdukları gibi, yeni bir tartışma.

Sayıştay Kanunu'nda bir hüküm var, o aslında Sayıştayın elini rahatlatır. Sayıştay, uzman çalıştırabilir yani kendi kurumsal yeterliliği, ihtisası içinde dışardan destek alabilir yani bu noktada akademisyenler, belki bu noktada ihtisaslaşmış kişilerle iş birliği içinde de çalışabilir, belki bu ama daha genel değerlendirmem de olacak izninizle. Şimdi belki şey yapalım.

Şimdi, aslında, efendim, bütçe denetimi konusu maalesef dünyada da çok popülaritesi olmayan bir konu yani kesin hesap müzakereleri. Gittiğimiz ülke örneklerinde de meslektaşlarımızla paylaştığımız hususlar çerçevesinde daha çok kamuoyunun odaklandığı şey gelecek yıl bütçesi. Bir önceki yılın gerçekleştirmelerinin denetimi çok ilgi çekmiyor, toplamıyor ancak o ilgi veya kamuoyu

denetiminin, kamuoyu ilgisinin eksikliğini kurumsallaşmış ve ihtisaslaşmış Sayıştay denetimiyle en azından kapatıyor, teknik açıdan kapatılıyor, siyaseten ayrı.

Şimdi, bizim 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'ndan sonra Sayıştay Kanunu'muz da kod bir düzenleme olarak yürürlüğe girdi. Yalnız şöyle bir sıkıntı var: Faaliyet raporlarının sağlıklı bir şekilde yapılan bütçe reformunun öngördüğü şekilde Parlamento tarafından değerlendirilmesini mümkün kılacak olan dış denetim raporlarıdır. Henüz sunulmadı yani biz henüz Sayıştayın dış denetim raporlarını görmedik. Görmediğimiz için, kamu idareleri tarafından Parlamenta sunulan faaliyet raporları da sıhhatli değerlendirilemiyor. O itibarla, aslında, sayın temsilcilerin ifade ettiği performans denetimi taslak çalışmaları hayata geçtiğinde, Sayıştay denetçileri veya Sayıştay tarafından Parlamenta dış denetim raporları sunulduğunda biz çok daha rahat o raporun neresinde cinsiyete duyarlı bütçe noktasında yani o sunulacak dış denetim raporlarıyla gender perspektifinin nasıl entegre edileceği üzerine daha rahat konuşabileceğiz. Henüz elimizde bir dış denetim raporu yok. Ek 10'a göre, 832 sayılı Kanun'un ek 10'una göre yapılmış performans denetimi raporları var elimizde ancak o raporlarda yeni kanunun öngördüğü, belirttiği gibi Sayın Temsilcinin, o farklı, o hatta konu bazı ve her yıl yinelenen vesaire değil, biraz farklı.

Tabii, bizim hem şans hem belki handikap... Şansımız, bir bütçe reformunun geçiş süreci içindeyiz yani yeni tartışmalar, yeni perspektifleri olabildiğince o reformun heyecanına, ruhuna katabiliriz. Bunun başında toplumsal cinsiyet eşitliği de gelebilir. Handikap da bütçe reformu içinde olduğumuz için, benimsenen kurum ve kurallar daha hayata geçip demlenmeden, sonuçlarını hafızamıza aktarmadan yeni bir perspektif, yeni bir tartışma acaba şey mi olur yani bünyeye uyumu açısından erken mi olur? Yani bunlar tabii siyasi takdir konusudur.

Bu aşamada bunları arz edeyim.

BAŞKAN – Teşekkür ediyorum.

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ ÇİĞDEM ASLANKARA – Müsaadenizle bir şey daha söyleyebilir miyim?

BAŞKAN – Buyurun.

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ ÇİĞDEM ASLANKARA – Teşekkür ederim.

Aslında o 45'inci maddeye göre Medisin talebiyle yapacağımız denetimi anlatmadan önce, Mustafa Bey'in de değindiği gibi, yapacağımız o performans denetimi hakkında kısa bir bilgi vermek istiyorum çünkü henüz kamuoyu bu denetimin metodolojisi ve çıkaracağı ürünlerle ilgili bir bilgisi yok, yapmadığımız için.

Burada bizim amacımız bu denetimi yaparken, kurumların hedef ve göstergelerini stratejik planlar, performans programları ve faaliyet raporları çerçevesinde değerlendirmek; aslında özeti bu. Bu değerlendirmeyi de temel olarak Kalkınma Bakanlığı ve Maliye Bakanlığının ilgili rehberlerde daha önceden belirlemiş olduğu kriterler çerçevesinde yapmayı planlıyoruz. Bu doğrultuda, örneğin Millî

Eğitim Bakanlığının oluşturduğu bir hedefin ölçülebilirliği, ilgiliği gibi kriterlerini değerlendirdikten sonra da faaliyet raporunda bu hedefe ilişkin gerçekleştirmelerin raporlanmasını bekliyoruz. Bu rapora istinaden de gerçekleştirebilmiş mi hedefini, gerçekleştiremediyse sebeplerini yazmış mı ve o gerçekleşme bilgilerini doğru şekilde ölçüp rapora, kamuoyuna doğru şekilde yansıtabilmiş mi? Bizim, bu denetimden amacımız, beklentimiz bu şekilde.

Peki, bu denetim yani ben dediğim gibi bu denetimle ilgili olarak düşündüm, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemeyi biz Sayıştay olarak nasıl değerlendirebiliriz diye düşündüğümüzde, bu denetim bu bütçeleme anlayışının neresinde yer alabilir? Bu bütçeleme anlayışı, sadece bir bakanlığın veya bir genel müdürlüğün inisiyatifinde olmaması gereken, tüm bakanlıkların, tüm belediyelerin, tüm yerel yönetimlerin bütçelerini oluştururken dikkate alması gereken, kafalarının bir tarafında olması gereken bir unsur. Dolayısıyla bizde bu her denetim ekibi, denetlediği kurumun bu konuda neler yaptığına bakabilir. Ama tabii, ben, bunu hep şu varsayım ile söylüyorum: Bu anlayış üst bir politika belgesinde yer alması varsayımıyla, yoksa hani bizim yaptığımız şeyin yerindelik denetimine girme ihtimali ve sakıncası olacaktır. Böyle bir kalkınma planında veya Orta Vadeli Plan'da böyle bir iradenin sergilenmesi hâlinde, her kurum buna ilişkin bir şey yapmak durumunda kalacak; bir hedef belirlemek, bir faaliyet gerçekleştirmek. Mesela, en azından bütçelerinin -yine Fevzi Bey'in dediği gibi- yüzde 5'ini belli bir faaliyete ayırmak. Stratejik planın da böyle bir amacı olması gerekiyor ve performans programlarını değerlendirirken de bu amacın, o beş yıllık stratejik planda yer alan amacın yıllık iz düşümünde "Ne yapmış?" diye sorabilir Sayıştay. Örneğin, ben yine araştırırken -örnek olarak- Millî Eğitim Bakanlığında bir ölçüme denk geldim: Kız öğrencilerle erkek öğrencilere ayrılan para miktarı hesaplanmış ve işte "Kız öğrencilere şu kadar yıllık harcama, kamu kaynağı ayrılıyor, erkek öğrencilere şu kadar ama okullaşma oranları farklı olduğu için kız öğrencilerle erkek öğrenciler arasında, aslında erkek öğrencilerin lehine bir para harcanmış oluyor." deniliyor raporda, hâlbuki bunun tam tersi olması gerekir. Örneğin, Millî Eğitim Bakanlığının açıkça yazdığı böyle bir hedefi olsa -nitekim geçen yıl vardı- kız öğrencilerde okullaşma oranını artırmak gibi, o zaman o noktada Sayıştay da performans denetimini yaparken gerçekten o kadar para ayrılmış mı, o para amacına uygun harcanmış mı diye bakabilir. Burada "amacına uygun"dan kastım, gerçekten kız öğrenci okullaşma oranı artırılmış mı? Dolayısıyla, aslında burada, biz, yine sonuç odaklı bir denetime geliyoruz. Ama, benim kişisel olarak fikrim, sonuç odaklı denetime hani daha çok zaman ve kaynak ayırmak gerekeceği için bir kurumun denetiminde tek tek hedeflerde sonuç odaklılık ölçülmesi çok zor olacaktır. Dolayısıyla, konu bazı denetimin yine de burada daha işlevsel olabileceğini düşünüyorum. Sizin sorduğunuz gibi, belki kısa vadede değil, hani ilk başta biz performans denetimleri vasıtasıyla kısa vadede tek tek çıktı odaklı bakabiliriz ama uzun vadede sonuç odaklı bir denetim, özel bir rapor hazırlanabilir diye düşünüyorum.

Burada da yine, TÜİK'ten katılımcıların anlattığı gibi, sizin topladığınız verileri kullanarak bu yapılacaktır. Mesela, genel olarak tüm bakanlıkların buna ilişkin oluşturduğu hedefleri

gerçekleştirme oranına bakacağız, daha sonra da sizdeki verilerde bir değişiklik olmuş mu? Hani biz bu paraları harcadık, bu faaliyetleri gerçekleştirdik, bakalım orada bir etkisi oldu mu? Burada aslında bütün kurumların bir arada çalışması söz konusu oluyor yine, yani bütün bakanlıklar bu tür hedefler koyacaklar ve daha sonra bunun denetimi yapılırken de ilgili veriler kullanılarak bir değerlendirme yapılacak.

Bence -dediğim gibi- bu bizim için çok yeni bir konu. Araştırdığımda ülke anlamında çok faydalı olabileceğini... Yani bir şekilde de eğer Meclis iradesi ortaya konulursa bunu Sayıştayın da mecburen yapmak durumunda kalacağı ve yapabileceğini düşünüyorum. Kısa vadede -dediğim gibi- bu konuda bir eğitim veya çok bilgili, çok farkındalık yok belki kurumumuzda ama bu da bir başlangıç, zaman içinde oluşacağını düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Ben de teşekkür ediyorum.

Sayıştay ekibi yani kurum olarak kurum içi eğitimlere bunun girmesi konusunda bilgiyi siz mi götüreceksiniz, yoksa biz “tavsiyeler” diye bir şey hazırlayıp da böyle bütün kurumlara mı göndermeliyiz? Açıkçası... Hülya Hocam, yani demek ki bizim, kurumlara bir öneriler, bir yol haritası şeklinde... Bu konuda öyle görünüyor yani buraya gelen kurumdaki bütün uzman arkadaşlarımız, bürokratlarımız, KSGM ve doğal olarak Kalkınma Bakanlığımız hariç konuya, en azından konunun terminolojisine filan yakınlar ama bir yol haritası, neyin nasıl yapılması gerektiği konusunda tam netleşmiş bir çalışma planı yok, bir farkındalık yok en azından. Bence önce bu farkındalığın oluşturulması, ondan sonra bu çalışmaya geçilmesi, sonra o çalışmanın uygulanabilir ve en ideal modele dönüştürülmesi gibi bazı adımlar gerekecek.

Şimdi, durum şunu gösteriyor ki Sayıştay buraya birkaç kere daha gelip gidecek gibi anlıyorum ben. Gelirken lütfen, sizden ricamız, bu İngiltere modelinin, onun üzerinde bir durursanız yani bütçe denetimini nasıl gerçekleştiriyor, onu önemsiyoruz. Çünkü, cinsiyete duyarlı, toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemenin kız çocuklarına veya kadınlara ayrı bir bütçe veya işte bütçe içinde ayrı kalemler ayrılmasından ziyade, böyle ayrı paylar ayırmaktan ziyade ölçülebilir sonuçlar üretilmesi, sonra bu sonuçların denetlenmesi bir dahaki politikalarda hangi kaynağın, ne kadar ayrılacağına karar verilmesi açısından önemli.

Bir de benim sizden ricam, ısrarlıyım: 2012 bütçesinin taslak çalışma yani resmî değil... 2012 bütçesi onaylandı, geçti diyelim, ona şöylece hep birlikte bir bakıp da eğer biz bu çalışmayı yapıyor olsaydık ne yapardık, nasıl yapardık gibisinden bir taslak çalışma yapabilirsek, siz bir dahaki toplantıya bununla ilgili bir fikirle gelebilirsiniz... Dediğim gibi, bu bir eskiz, resmî bir şey değil çünkü bizim, 2012 bütçesini bu cinsiyetçi bütçeleme perspektifiyle inceleyip raporlama gibi bir durumumuz şu anda resmî anlamda söz konusu değil; sadece ne yapardık ve bunu nasıl yapardık, onu anlamak

bakımından. Çünkü bazı modeller üzerinde çalışma yapacağız ya önümüzdeki tarihlerde, o anlamda o elimizde olursa neyi doğru, neyi yanlış düşündüğümüzü de anlamış oluruz, zamandan kazanırız.

Hocam, buyurun.

HÜLYA GÜVEN (İzmir) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Şimdi, aslında Sayıştay, kamunun uyguladığı -yanlış anlamıyorum herhâlde- uyguladıkları projelerin diyelim, o projeye göre yapılıp bütçelendirilip bütçelendirilmediğini veya harcamaların yapılıp yapılmadığını denetliyor. Yani şöyle bir örnek verecek olursam: Bir görevlendirme yapıyoruz kadına da, erkeğe de. Bugünkü yönetmeliklerimize göre, kadını görevlendirmede yurt dışına gönderiyoruz, mesela bir kongreye. Kadına biraz daha fazla para verebilirler mi?

BİNNAZ TOPRAK (İstanbul) – Niye daha fazla?

HÜLYA GÜVEN (İzmir) – Yani kadına bir pozitiflik gösterme açısından.

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ ÇİĞDEM ASLANKARA – Yok, maalesef, öyle bir uygulama olması mümkün değil.

HÜLYA GÜVEN (İzmir) – Aslında...

BİNNAZ TOPRAK (İstanbul) – Ama onun bir mantığı yok ki zaten.

HÜLYA GÜVEN (İzmir) – Örnek diyorum; hayır, bu sadece örnek, başka şey de olabilir. Mesela, kız yurdu - erkek yurdu... Eğer “kız yurdu” diye yazılmadıysa o zaman onun ayrımını yine nasıl yapacaksınız? Kız - erkek eşit mi olacak veya kadına daha fazla olduğu zaman “Bu neden fazla olmuş?” mu denecek, yazılı değilse, “Yurt yapıldı.” denildiyse? Burada size gelecek olan projelerin tam, net olması gerekiyor o zaman denetleyebilmeniz için. Sizden biz bu önerileri bekliyoruz. Yani kadına bakış açısıyla bütçelendirme Sayıştay gözüyle nasıl yaptırılabilir? Kamuya öneriler olmuş olması lazım. Ben onun için demek istedim, “yurt dışı” derken farklı, yanlış örnek getirmişim.

BİNNAZ TOPRAK (İstanbul) – Anladım.

HÜLYA GÜVEN (İzmir) – Söylemek istediğim, kamunun, yönetmelikleriyle, öncelikle kadına bir pozitif ayrımcılık uygulayacaksa bunların neler olacağını belirtmesi lazım ama o örnekler de neler olabilir diye biz herhâlde arkadaşlardan isteyeceğiz, bir hazırlık yapmanızı isteyeceğiz diye düşünüyorum.

Teşekkür ederim

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ ÇİĞDEM ASLANKARA – Ben de teşekkür ederim.

Müsaadenizle cevaplayayım.

BAŞKAN – Buyurun.

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ ÇİĞDEM ASLANKARA – Birincisi, zaten kanuna uygunluk esas. Bizim amacımız kanuna uygunluk denetimi yapmak ve kamu kaynaklarının kanuna uygun kullanılıp kullanılmadığının bir raporunu hazırlamak. Dolayısıyla, kanuna aykırı hiçbir şeye göz yummak mümkün değil “pozitif ayrımcılık” adı altında bile olsa. Şunun gibi şeyler olabilir: Yurt dışında

görevlendirirken fazla harcırah vermek değil ama şöyle bir kota belirleyebilir idare yine performans programında: Yurt dışına gönderilecek kişi sayısının en az yüzde 70'nin -tamamen varsayımsal konuşuyorum- kadın mensuplardan seçilmesi.

BİNNAZ TOPRAK (İstanbul) – Yüzde 70'i zor seçerler.

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ ÇİĞDEM ASLANKARA – Yani böyle bir öngörü olabilir. Kanuna aykırı olmamış olur.

BAŞKAN – Yüzde 50'ye razıyız.

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ ÇİĞDEM ASLANKARA – Yani ben tamamen varsayımsal, ümit...

BİNNAZ TOPRAK (İstanbul) – O da uçuk oldu.

BAŞKAN – “Razıyız.” dedim, “olur” demedim.

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ ÇİĞDEM ASLANKARA – Yurtla ilgili ikinci sorunuza gelecek olursak orada da yine aynı şekilde, kız öğrenci yurdu yapılacağı ayrıca belirtilebilir veya bu sene yurt yapımı için harcanacak paranın -yine yüzde 70 diyorum ben ümitli bir varsayımla- yüzde 70'nin kız yurduna harcanması veya bir yurt yapılacaksa, karma bir yurtsa -işte bir blok erkekler falan- orada da yine yüzde 70 kız öğrenci kotası uygulanacağı... “Burada kalacak öğrencilerin yüzde 70'nin kız olması şartıyla bu yurt yapılıyor.” gibi bir hedef koyabilir idare; bu, kanuna yine aykırı olmaz.

Üçüncü sorunuza cevap olarak: Ben yine bu araştırmayı yaparken bütçede nasıl bunun yansıması olabilir diye düşündüm. Tabii, yani insanın aklına türlü şeyler geliyor, birçok konuda çözüm önerisi oluşturulabilir ama bilmiyorum, esasında bu çözüm önerilerini geliştirmek ne kadar Sayıştaya düşer? Şimdi, denetim yaparken zaten eğer idare böyle bir performans hedefi veya göstergesi belirlemediyse Sayıştayın “Keşke böyle yapsaydınız, neden bu şekilde yapmadınız?” demesi malumunuz olduğu üzere yerindelik denetimine giriyor ve 6085 sayılı Kanun'da açıkça belirtildiği üzere yerindelik denetimi yapma yetkisi yok Sayıştayın. Şimdi, yerindelik denetiminin tanımını net değil maalesef, keşke olsaydı, biz de o zaman sınırlarımızı daha iyi bilirdik ama biraz “Sütten ağzı yanan yağurdu üfleyerek yermiş.” örneği gibi, biz, Sayıştay olarak, artık daha dikkatli davranmaya çalışıyoruz özellikle. Dolayısıyla, ben kendi adıma -tabii ki bunlar benim tamamen kişisel görüşlerim ama- bunu düşündüğümde, biz idarelere ne diyebiliriz, Sayıştay olarak nasıl bir öneri sunabiliriz bu bütçeleme anlayışına yaklaşımları için diye düşündüğümde, bizim öneri sunmamızın uygun olmayacağını düşündüm. Ancak onların -yine en baştan söylediğim şeye geleceğiz- kalkınma planında veya üst politika belgelerinde hükûmetin böyle bir idaresi olursa o politikanın uygulanması aşamasında biz değerlendirme yapabiliriz ama böyle bir politika hiç belirlenmediyse biz “Neden sen böyle bir politika belirlemiyorsun?” gibi bir bulguyu, öneriyi raporumuza yazamayız. Dolayısıyla, Millî Eğitim Bakanlığına “Neden hedef olarak ‘yurt yapımı’ yazmışsın da kız öğrenci yurdu olarak ayrı bir kaynak

ayırmamışsın?” demek Sayıştayın performans denetimi yetkisinin dışında ancak eğer böyle bir talebi olursa Meclisimizin 45’inci madde kapsamında hazırlayacağımız raporla bu bulgularımızı sunabiliriz.

Teşekkür ederim.

HÜLYA GÜVEN (İzmir) – O bulgular da bize lazım zaten, yani neler olabilir? Yani anlaşılıyor ki bakanlıkların kendi yönetmelikleriyle veya uygulama tebliğleriyle bu yönde bir yol gitmesi lazım, esas olan o. Biz neler isteyebiliriz acaba? Bu konuda bize kopya verir misiniz diyeceğim.

Teşekkür ederim.

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ FEVZİ GİRGİN – Ben küçük bir şey eklemek isterim efendim.

“İngiltere modeli” dediniz de efendim, olması gerekeni yani kurumların ya da hükûmetin herhangi bir kriter belirlemediği durumda, objektif olması gerekeni biz Sayıştay olarak belirleyebilir miyiz? İngiltere Sayıştayında bu metodoloji var, biz de yapıyorduk bunu. 6085’ ten önce, biz, kurumlarla oturup kriterleri birlikte belirliyorduk; olması gereken nedir? Mutabakata vardıktan sonra mevcut durumu olması gerekenle karşılaştırıyorduk ancak şimdiki yaşamızda bu biraz zor gözüküyor, ben de Çiğdem Hanım’a katılıyorum. Ama mesela elimde İngiltere’ nin raporu var, burada olması gerekeni, tek durumu tespit etmiş. İngiltere Sayıştayı kendisi gitmiş, işte “kadın çalışan” ve “erkek çalışan” diye burada kendisi resen yani hükûmetin herhangi bir hedefi olmamasına karşılık, durum nedir diye gitmiş, mesela fotoğraf çekmiş. Ben, tabii bütün detaylarını okumadım ama önerileri de var: “Sorunlar şunlardır, buna ilişkin çözümler de bunlar olmalıdır.” diye... Ama bizim mevcut konjonktürümüzde bunu yapma şansımız sanırım pek yok.

Çok teşekkür ederim.

BAŞKAN - Bir dakika... “Mevcut konjonktürde bunu yapma şansımız yok.” ne demek?

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ FEVZİ GİRGİN – Düzeltiyorum efendim, şöyle: Performans denetiminin metodolojisi çerçevesinde ama Meclisten böyle bir şey gelirse, çünkü o 45’inci maddenin şeyi farklı, Meclisten gelen talebe ilişkin herhangi bir sınırlama yok, Meclis ne isterse Sayıştay onu Meclisin istediği şekilde raporlamak durumunda ama diğer maddeleri performans denetimi metodolojisiyle yürütürse o zaman sınırlama var bence diye düşünüyorum efendim.

HÜLYA GÜVEN (İzmir) – Belki bizde önerilerimize koyacağız böyle bir şeyi.

BAŞKAN – Binnaz Toprak, buyurun.

BİNNAZ TOPRAK (İstanbul) – Yani empoze edemezsiniz herhâlde. Tabii, o doğru, hani “Bunu yapmanız lazım, yapın.” diyemezsiniz ama tavsiye niteliğinde olabilir bu çünkü bütçenin tümüne bakmıyor musunuz? Yani diyebilirsiniz ki: “Bakın, şu, şu alanlara fazla para ayrılmış. Hâlbuki oradan birtakım paralar, işte, kadınlara karşı ayrımcılığın önlenmesi veya pozitif ayrımcılık yapılması için kullanılabilir şu alanlarda.” gibi tavsiyelerde bulunamaz mısınız? O mümkün değil midir?

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ ÇİĞDEM ASLANKARA – Yine, bana kalırsa mümkün değil, hani her şeye mümkün değil demek istemem gerçekten ama...

BİNNAZ TOPRAK (İstanbul) – Niye mümkün değil? Yani tavsiye niteliğinde siz öneriyorsunuz, ister kabul ederler ister etmezler.

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ ÇİĞDEM ASLANKARA – Şöyle mümkün değil... Tabii, şimdi, bizim hazırladığımız Dış Denetim Genel Değerlendirme Raporu var. Henüz bir örneği görülmedi ama bu rapor kurumsal bazda yapılan denetim raporlarının bulgularının birleştirilmesi yoluyla hazırlanıyor, en basit anlamıyla. Biz kurumsal bazda denetim yapıyoruz performans denetimini de düzenlilik denetimini de. Düzenlilik denetimi mali denetim ve uygunluk denetiminden oluşuyor. Biz bir, Maliye Bakanlığının bulgularını elde ediyoruz, Sağlık Bakanlığının, tüm bakanlıklarının bulgularını elde ediyoruz ve bu bulgulardan genel nitelikte görülenler, önemli nitelikte görülenler Dış Denetim Genel Değerlendirme Raporu'na alınıyor. Meclise sunulacak o rapor o şekilde hazırlanıyor ve tek tek denetim raporlarına vekillerimizin bakması mümkün olmayacağı için, aslında o Dış Denetim Genel Değerlendirme Raporu'ndaki bulgular çok önem kazanıyor ama o bulgular sizin dediğiniz bakış açısıyla hazırlanmadığı için orada yer alması çok zor.

Şimdi, o bakış açısıyla hazırlanması için yine performans denetiminde her denetim ekibinin performans programında kullanılan bütçeyi o gözle değerlendirmesi lazım. Ama bizim performans programındaki kaynakların faaliyetlere ayrılmasını değerlendirirken bu bakış açısıyla bakmamız ancak - yine aynı şeyi söylüyorum- kalkınma planında veya orta vadeli planda, bir üst politika belgesinde böyle bir niyet açıkça belirlendiyse mümkün, yoksa benim Sağlık Bakanlığına gidip “Siz niye toplumsal cinsiyete duyarlı bir bütçeleme yapmadınız?” demem söz konusu değil çünkü o zaman, bana, haklı olarak denetlenen kurumdaki idare “Benim böyle bir şey yapma zorunluluğum yok.” diyebilir. Adı “denetim raporu” olduğu için ve kanuna uygunluk çok eski bir denetim geleneği olduğu için burada denetim raporu, direkt sanki idare kanuna aykırı bir şey yapmış, bir suç işlemiş anlayışıyla karşılanıyor ve denetlenen kurumlar direkt buna itiraz ediyorlar, itiraz edince bu itiraz sonucu yapılması gereken mekanizmalar var. Bizim denetim raporunu hazırlarken kurumla mutabık kalmamız gerekiyor, mutabık kalamadığımız konular ayrıca değerlendiriliyor vesaire, ayrı bir sürece giriyor. Dolayısıyla, biz, idareye böyle bir üst politika olmadığı müddetçe “Neden toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme yapmıyorsun?...”

BİNNAZ TOPRAK (İstanbul) – Ama benim söylediğim neden değildi. Yani şöyle bir şey: Tabii, onu yapamazsınız, onu anladım da raporunuzu yazıp, evet, denetim raporunda üst politikalara göre bunda bir sorun yok ancak işte, ne bileyim ben diyelim ki Sağlık Bakanlığında anne-çocuk sağlığı açısından değerlendirdiniz bunu. “Anne-çocuk sağlığı açısından biz denetleyen kurum olarak yeterince para ayrılmadığını gördük. Bunu acaba düşünemez misiniz?” falan gibi yani alttan alan böyle “Siz bunu böyle yapmadınız. Onun için size kötü rapor veriyoruz.” falan gibi değil de alttan alan bir şekilde “Burada, şunlar yapılabilirdi, şu kalemde şu kadarı işte, anne-çocuk sağlığı için aktarılabilirdi. Bunu

düşünmez misiniz?" gibi yani teklif sunma gibi bir şey, bu yapılabilir diye düşünüyorum, yapılamaz mı? Bu da mı olamaz yani?

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ ÇİĞDEM ASLANKARA – Yani dediğim gibi, her şeye hayır demek, bu, sanki çalışmadan kaçıyormuş gibi anlaşılmasın lütfen ama ben yine, yapılamayacağını düşünüyorum. Ama, tabii ki, bu konuda Meclisin bir iradesi olduktan sonra -biz sonuçta Meclis adına denetim yapıyoruz- siz bize "Bunu yapın." dedikten sonra biz zaten yapmakla yükümlüyüz, zaten bence seve seve yapılması gereken ve ülkeye katkı sağlayacak bir iş, söyleseniz zaten yapılacak ama şunun da bir garantisi yok... Eğer öyle bir öneri sunarsak "Siz kanuni yetkilerinizi aşmışsınız." denilip rapor tamamen geri çevrilebilir. Bence...

BİNNAZ TOPRAK (İstanbul) – Ne olacak? Siz de o cümleyi atar geri yollarsınız.

BAŞKAN – Peki, bir şey soracağım size. Üst politika belgesinden söz ediyorsunuz her defasında denetime kapı açabilmesi için. Nasıl bir şey olursa siz bunu üst politika belgesi kabul edersiniz? Şu anda, mevcut bütçede kadına karşı ayrımcılıkla mücadeleyle dair gösterge olabilecek birtakım faaliyetler ve bunlara ayrılan paralar var ama bu sizin o denetimi yapmanıza yol açmıyor yani siz daha başka bir şey bekliyorsunuz ve buna da "üst politika belgesi" diyorsunuz. Mesela Sağlık Bakanlığı ne yaparsa üst politika belgesi olarak değerlendirip resen denetime geçebilirsiniz?

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ ÇİĞDEM ASLANKARA – Şöyle: Şu andaki bütçede olan göstergeler aslında bizim için yeterli ama bu her kurumun bütçesinde yok. Sağlık Bakanlığının, Millî Eğitim Bakanlığının, keza Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının, bunların zaten böyle politikaları, böyle hedefleri var; onları o bağlamda değerlendirmek mümkün olacaktır ama örneğin Sayıştayın -kendi kurumumuzu örnek vereyim- performans programında veya stratejik planında kadına duyarlı bütçeleme anlayışıyla ilgili herhangi bir unsur yok. Sayıştayı denetlediğimi düşünsem ben "Neden istihdamda kadına öncelik tanımadınız?" veya "Neden komisyon görevlendirmelerinde kadına öncelik tanımadınız?" veya "Neden buna bir bütçe ayırmadınız?" ya da en basitinden bizim kreşimiz var ama "Neden çalışan anneye kreş ücretinin yarısını biz kendi bütçemizden karşılayalım gibi bir hedef düşünmediniz?" bunları söyleyemem. Sayıştayın stratejik planını ve performans programını hazırlarken bağlı kalması gereken kalkınma planları öncelikli olarak, daha sonra orta vadeli program ve mali plan var. Şimdi, bu planlarda şöyle bir ulusal hedef belirlenebilir: "Biz, Hükümet olarak, yürütme organı olarak toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme anlayışını benimsiyoruz ve kurumların bütçelerini buna göre oluşturmalarını, en azından kurumların bütçelerinin yüzde 5'ini -tamamen varsayımsal yine- bu hedefe yönelik harcamalarını bekliyoruz." gibi bir hedef yazılabilir kalkınma planına. Dolayısıyla, böyle bir hedef olsa Sayıştay da, bu konuyla ilgili hiçbir hedefi olmayan Sayıştay da performans programında bütçesinin yüzde 5'ini örneğin bu hedefe yönelik bir faaliyet yapmakla ilişkilendirebilir. O zaman, biz işte onun denetimini yapabiliriz.

BAŞKAN – Peki, teşekkür ediyorum.

Sayın Taşkın Babaoğlu, dönüyor dolaşiyor iş -biliyorsunuz- Kalkınma Bakanlığının orta vadeli kalkınma planlarına geliyor. Bu, evet, teorik olarak yani bu planları yaparken de, uygulama alanı açarken de ne kadar mümkün? Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

KALKINMA BAKANLIĞI PLANLAMA UZMANI TAŞKIN BABAOĞLAN – Efendim, aslında yani değişik kurumları... Geçen hafta da Maliye Bakanlığını dinlemiştik. Bunlar tabii, anlamlı ve sonuç odaklı şeyler. Benim açımdan en azından uygulamayı görmek, mevcut durumumuzu tartmak açısından faydalı, bir uzman olarak.

Malumunuz, ben geçen hafta tekrar ettiğim şeyi tekrar etmek durumundayım; biz 1990'lı yılların ortasında Dünya Bankasıyla birlikte -en önemli partnerimiz oydu- kamu harcamalarının gözden geçirilmesi çalışmalarıyla başladık. Yedinci plandan itibaren olgunlaştırmaya çalıştığımız, yoğunlaştığımız şey, kamu harcamalarının sonuç odaklı planlanması, yürütülmesi ve denetlenmesi safahatıydı 2001 yılında ciddi bir olgunluğa ulaştı bu ve 5018 sayılı Kanun'la da temelleri atıldı fakat süreç içerisinde en önemli unsurlardan bir tanesi, kurumsal fonksiyonel gözden geçirilmeydi. Yani kamu kurum ve kuruluşlarının ve kamu hizmetlerinin hem kurumsal hem fonksiyonel anlamda gözden geçirilmesi, böylelikle hangi toplumsal faaliyetler kamu hizmeti olacak, bu kamu hizmetleri hangi düzeyde ele alınacak; nasıl planlanacak, programlanacak, raporlanacak; nasıl denetlenecek meselesi önemliydi. 5018'de ciddi anlamda temeller atıldı.

Geçen hafta Maliye Bakanlığı temsilcileriyle de müzakere ettiğimiz gibi ciddi bir mesafe aldık biz. Yani kamu hizmetlerinin, en azından kuruluşların kendi misyonlarını, kendi varlık sebeplerini anlayıp değerlendirmeleri, ona uygun stratejik plan hazırlamaları, ona uygun performans programları ve bütçe hazırlamaları; gene bu performans planı ve bütçelerini faaliyet raporlarıyla, kamuoyuyla ve kamunun dış denetim unsurlarıyla paylaşmalarını sağlayacak bir düzenek kurduk fakat en önemli unsur, tabii, böyle bir ciddi reform sürecindeki en önemli unsur zihniyet dönüşümüdür. O dönemler çok ciddi eleştiriler alınmıştı. Bir Anglosakson kültürü şeyi vardı, yani "Bunlar copy-paste, doğrudan tercüme, sistemimize uymaz." deniyordu. Zaman geçiyor ama uyuyor yani bir uyum süreci yaşanıyor.

Burada Sayıştaydan arkadaşlarımızın değerlendirmelerinde yerindelik denetimi konusunda ciddi bir kafa karışıklığı olduğunu görüyorum, bunun sınırlarının değerlendirilmesiyle ilgili bir kafa karışıklığı olduğunu görüyorum.

"Performans denetimi" dediğimiz şey de aslında çok agresif bir değerlendirme çünkü bunu kamu olarak düşünmeyin, bir şirket olarak düşünün, oranın denetim unsurları paydaşları için, en önemlisi de ortakları için, yatırımcıları için bu kaynakları amaçları doğrultusunda kullandılar mı, kullanmadılar mı, bunu denetler yani bir denetim fonksiyonu. Biz aslında Sayıştaydan böyle bir şey bekliyoruz yani agresif bir performans denetimi bekliyoruz. Fakat kültür hem kurumsal kültürümüz hem toplumsal kültürümüz o aşamada değil. İşte, İngiltere Sayıştayında -twinning partneriniz- orada biraz daha farklı yani kamu otoritesi gelip Parlamentoda ciddi şekilde hesap veriyor. Yani başaramadığı

ölçüde, kendisine verilen kamu kaynağını hedefleri ölçüsünde değerlendiremediği durumda istifa mekanizması veya diğer böyle politik mekanizmalar var. Bizde de zaman içinde onun oturacağını tahmin ediyorum çünkü bütün enstrümanlar var yani sürece dair. İstatistik topluyoruz, plan ve programlarda görüldüğü kadarıyla biraz daha yoğunlaşmamız gerekiyor, belki teamüller oturtmamız gerekiyor. Bir Avusturya örneğini geçen hafta ifade etmiştik. Yani performans göstergelerini işte, belli bir oranda toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemeyi refere edecek şekilde dizayn edilmesi düşünülebilir ve denetim. Yani bu aşamada tahmin ediyorum birlikte bir öğrenme süreci yaşıyoruz, sonuçları da birlikte değerlendireceğiz herhâlde, öyle görünüyor.

BAŞKAN – Peki, teşekkür ediyorum.

Katkı sağlamak isteyen?

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ ÇİĞDEM ASLANKARA – Ben müsaadenizle bir şey söyleyebilir miyim?

Az önce konuşuldu, bir dahaki toplantıda 2012'nin denetimi konusunda Sayıştay olarak resmî olmayan şekilde neler yapabileceğimizi ortaya koymak anlamında, en azından öyle bir çalışma yapabilirsek çok kabataslak anlamıyla, belki Sayıştayın Meclisin özel talebi doğrultusunda yapabileceği bir denetimin sonuçlarının, genel bir bütçe analizinin nasıl olabileceğiyle ilgili bir fikir vermiş olabiliriz. İlla performans denetimi anlamında olmasa da genel anlamda bir bütçe analizi belki ortaya konulabilir.

BAŞKAN – Yani 2012 olmaz da örneğin 2007 bütçesi yani tamamlanmış, bitmiş, üzerinde taslak çalışma, fikir jimnastiği gibi.

BİNNAZ TOPRAK (İstanbul) – Veya geçen seneninki.

BAŞKAN – “Eğer bugün elimizde olsaydı ve resmî olarak böyle bir raporlama yapmak zorunda olsaydık acaba bu bütçe üzerinde nasıl bir çalışma yapardık?” şeklinde bir taslak anlamında söyledim. Onun yılını falan biz komisyon olarak belirleriz, olmazsa öyle hep birlikte üzerinde hani “Baksaydık, nerelere bakmamız gerekirdi, baktığımız yerlerle ilgili neler söylememiz gerekirdi?” şeklinde bir çalışma konunun anlaşılması açısından da kurumlar tarafından da bence verimli olacak.

KSGM'nin ekleyeceği bir şey var mı bu konuda? Yok.

Peki, o zaman tekrar görüşmek üzere ben toplantıyı kapatıyorum.

Bütün katılımcılara da çok teşekkür ediyorum.

Kapanma Saati: 17.59